

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי הרוח ע"ש לסטר וסאלי אנטין
בית הספר למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג
החוג לספרות

**המחצית הראשונה: חייה ויצירתה של עמליה כהנא-כרמון
עד להופעת הספר "בכפיפה אחת" (1926-1966)**

חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה

מאת: נגה רוזנפרב

מנחה: פרופ' דן לאור

הוגש לסנאט של אוניברסיטת תל-אביב

אוגוסט 2016

TEL AVIV UNIVERSITY

LESTER AND SALLY ENTIN FACULTY OF THE HUMANITIES
THE CHAIM ROSENBERG SCHOOL OF JEWISH STUDIES
DEPARTMENT OF LITERATURE

AMALIA KAHANA-CARMON
LIFE AND LITERARY WORK
(1926-1966)

THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY

BY: NOGA ROSENFARB

UNDER THE SUPERVISION OF

PROFESSOR DAN LAOR

SUBMITTED TO THE SENATE OF TEL AVIV UNIVERSITY

AUGUST 2016

תוכן העניינים

5.....	תקציר
פרק 1: מבוא.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
1.1.....	1. תיאור נושא המחקר ומטרתו..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
1.2.....	1.2. סקירת המחקרים שנעשו בעבר בנושא..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
1.3.....	1.3. הרעיונות המנחים והנחות מתודולוגיות של המחקר..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
1.4.....	1.4. שיטות בדיקת הרעיונות המנחים..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
1.5.....	1.5. תרומת המחקר לנושא הנידון בו..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק 2: שורשים.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק א' - עין חרוד-תל אביב: ילדות ונעורים	
1944-1926.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ב' - ירושלים: ימי האוניברסיטה	
1947-1944.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ג' - באר שבע כמתנת יום הולדת: מלחמת העצמאות וספיחיה	
1950-1947.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ד' - אנגליה: לילי הראשון על אדמת המולדת	
1955-1950.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ה' - שוויץ: ים של עצי אשוח ישרים כתרנים	
1957-1955.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ו' - השיבה הביתה	
1962-1958.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ז' - ירושלים עיר בשמיים	
1965-1962.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק ח' - מעל הכול, קורץ כוכב רחוק: הכתיבה	
1966.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
1.....	1. 'בכפיפה אחת': ההתגבשות..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
2.....	2. 'בכפיפה אחת': ההתקבלות..... שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
סיכום.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

ביבליוגרפיה	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
נספחים	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
עמליה כהנא-כרמון, רשימת הסיפורים הגנוזים:	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
עמליה כהנא-כרמון, רשימת השירים הגנוזים:	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
Abstract	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

תקציר

עמליה כהנא-כרמון (1926-2019) הייתה אישיות מורכבת ורבת פנים: אשת רוח פורצת דרך, נחשנית בדורה בעיסוק בנשים ועצמאותן, בעלת ידע בתחומי עניין רבים, אשת משפחה ומעל לכל - בעלת תאווה גדולה לכתיבה ולאמנות. תרומתה לסיפורת העברית הייתה ועודנה חשובה מאוד והיא נמנית על האימהות המייסדות שלה. מבחינה ביוגרפית עמליה כהנא-כרמון היא בת דור הפלמ"ח ומבחינה ספרותית היא שייכת לדור המדינה ולכן מקובל בביקורת הספרות למקמה בין הדורות ולזהות ביצירתה יסודות הקושרים אותה עם דור הפלמ"ח ודור המדינה כאחד. כהנא-כרמון קבעה, למן ראשית כתיבתה, נוסח כתיבה ייחודי, בחומרים, בלשון ובדרך הסיפור הלירית¹ האימפרסיוניסטית².

מחקרי משרטט מתווה ביוגרפי רחב היקף של המחצית הראשונה של חייה של הסופרת עמליה כהנא-כרמון (1926-1966) - החל מהילדות והנעורים בקיבוץ עין חרוד ותל-אביב, תקופת הלימודים באוניברסיטה העברית בירושלים והשרות בחטיבת הנגב במלחמת העצמאות. פרקים ביוגרפיים נוספים יתארו את המגורים באנגליה ובשווייץ, הנישואים, הקמת המשפחה והשיבה הביתה לישראל. הפרק האחרון במתווה הביוגרפי סוקר את הוצאתו לאור של קובץ סיפוריה הראשון 'בכפיפה אחת' ב-1966, את התקבלותו כולל הרושם הכביר שהותיר וההערכה הרבה של המבקרים. בשנים אלה נוצרה והתפתחה הפרוזה שלה ולפיכך העבודה מתבססת על קורפוס סיפוריה כפי שהופיעו בעיתונים ובכתבי העת, על 13 סיפוריה ו-3 משיריה הגנוזים שלא ראו אור, על סיפרה 'בכפיפה אחת' (על שתי מהדורותיו) וכן על החומר הארכיוני הרב הנוגע לתקופה זו שעניינו יצירתה של כהנא-כרמון בשנים אלה תוך שימת לב להקשר הביוגרפי שבו התפתחה יצירתה.

המחקר דן בקשר שבין הביוגרפיה של היוצרת ויצירתה, והוא חושף לראשונה נתונים המעידים על כך כי היוצרת הקדימה לכתוב סיפורים קצרים עוד מימי היותה נערה בבית הספר התיכון, הרבה לפני פרסומם בעיתונות ובכתבי העת. על בסיס נתונים אלה עולה לנגד עינינו תמונה חדשה עליה ועל עולמה היצירתי. כמו כן מראה המחקר על יסוד קריאה במכתבים, בקטעי הרהורים אישיים,

---

¹ הבחירה בדרך הסיפור הלירי מקשרת את סיפוריה לסופרים כמו גנסיין וס. יזהר ולמסורת הסיפור האירופי של וירגינייה וולף.

² לילי רתוק בספרה 'עמליה כהנא-כרמון - מונוגרפיה' (1986) בחרה לכנות את הסגנון המיוחד לסיפוריה המוקדמים של כהנא-כרמון סגנון אימפרסיוניסטי בגלל הדמיון הרב בין צורת העיצוב של המציאות הנגלית לעין בסיפורים אלה ובצירייהם של ציירים השייכים לזרם זה. (עמ' 66).

בטיטות של כתבי יד ובסיפורים שנגנזו כיצד חוויות חייה היו לחומר גלם לחלק ניכר מן הסיפורים, ובכך נוסף מימד פרשני חדש ואולי אף חסר תקדים בחקר יצירתה.

המחקר מוכיח לראשונה שסיפור חייה מהווה פרדיגמה ביוגרפית-ספרותית הלוקחת בחשבון גם את החיים וגם את היצירה, כאשר נקודת המוצא למחקר זה היא קיומה של זיקה משמעותית בין המציאות והספרות, בין החיים והכתיבה של הסופרת - כיצד הפכו חוויות חייה לחומר הגלם לכתיבה וכיצד בניסיון לחבר אותן באופן שיהיה משמעותי ופרשני כך שיתרום להבנת היצירה שלה - מצוי החידוש. באמצעות סיפור החיים של כהנא-כרמון וקריאה פרשנית בסיפוריה מדגים המחקר כיצד מכתבים, קטעי הרהורים אישיים, טיטות כתבי היד, סיפורים שפורסמו וכאלה שנגנזו, שובצו והשתלבו ביצירתה הספרותית ותרמו לביאורה.

במהלך הכתיבה זכיתי לשיתוף פעולה מלא של הסופרת שהשלימה עבורי פערים, סייעה לי לדייק בפרטים וחשוב מכל אישרה לי לעיין, לקרוא ולחקור בארכיונה האישי הגנוז המצוי בספרייה הלאומית בירושלים. עמליה כהנא-כרמון פרסה בפני את סיפור חייה לצד סיפורה של מדינת ישראל, את הסיפור הביוגרפי שלה לצד אהבתה לספרות ולכתיבה. היא הפקידה בידי את המפתח לעולמה הפנימי, לתהומות הנפש שלה, לסודותיה. הגילוי המסעיר הוכיח לי שהסיפורים שכתבה קשורים קשר הדוק בסיפור חייה של היוצרת ומשקפים צדדים רבים ושונים מעולמה האישי. גילוי זה הוכח בעבודת מחקר זו שוב ושוב, לגבי כל אחד מהסיפורים באמצעות השוואה בין המקור הכתוב ממנו נלקחו הציטוטים לבין הסיפור.

עבודת המחקר כוללת גם מקורות מידע היסטוריים, ראיונות עם אנשי חטיבת הנגב ועם אנשי ספר ועורכי כתבי העת בהם פורסמו סיפוריה טרם כינוסם בקובץ 'בכפיפה אחת', שיחות עם חברים ומידע ארכיוני רב ומגוון. לאחר שש שנים של מחקר הארכיון האישי של הסופרת ועיון בכשישים מכלים שהכילו מסמכים ביוגרפיים שלה ושל משפחתה הקרובה, מסמכים היסטוריים, תמונות, רשימות והרהורים שכתבה לעצמה, ציורים ויומנים, יצירות גנוזות וטיטות של יצירות שפורסמו, טיטות של הרצאות ונאומים ומאות מכתבים אליה וממנה - נכתבה עבודה זו.

פרופ' דן לאור, שמאחוריו ניסיון רב שנים בחקר ביוגרפיות וכתובות, הדריך אותי לאורך כל הדרך. אותו שיתפתי בגילויים המסעירים, אתו התייעצתי כשהגעתי למבוי סתום, ממנו למדתי שאסור לוותר, יש לבדוק כל פרט ופרט, יש לפסוע בעקבות הדמות בדרכיה השונות. בהדרכתו נוכחתי שוב ושוב כי כדי להגיע אל הגילויים המיוחלים, שהם חלק מעבודתו של כל ביוגרף, צריך לחפור ולחפור.